Рыгор Барадулін

Лінія перамены дат

Новая кніга лірыкі

Бел 2
Б 24

Мастак: Б. Забораў

7-4-3
159—69

* * *

Першага снегу
Мяккі змрок,
Смелага смеху
Ціхі крок.

Лесу маўклівасць,
Цнатлівасць гурб.
Губ сарамлівасць,
Гарачых губ.

Сціхлы, ссівелы
Зімовы свет.
Уцэла,
Уцэла —
Глыбокі след...

ЗАІНЕЛАЯ УШАЧЧЫНА

Петрусю Броўку

Што шукаеш, раніца,
　　рукі пакрэплі?
Ачахлым вугаллем
　　на бальшаку
Снег лёгка вызвоньвае.
　　Крэкчацца грэблі
Смачна,
　　як свацці пасля першаку.
Аглухлі бары
　　ад зімовай сумоты.
Кігіканне кнігаўкі
　　сніць сенажаць.
Алешнік?
А можа аленяў сумёты
Прыспалі?
　　З'інелыя рогі дрыжаць.

Збляднелы, стаміўся
　　ў набегах на бераг
Завеі ўчарашняй
　　адчайны прыліў.
Дымяцца вярбіны
　　на вогнішчах белых,
Нібыта іх заяц-бяляк падпаліў.

Як зарыва ўспыхне,
　　на вуліцах белых
Міліцыянера
　　барвовы твар.
Спавіты вяроўкамі,
　　белы кубелак
На белых развалках
　　вязуць на базар.

Валёнкі не грэюць.
　　Кажэрка злубела —
На торг сабіралася
　　цётка да дня.
Хоць вочы заплюшчы —
　　так холадна-бела,
І белыя-белыя
　　вейкі ў каня.
Пытаецца аб надзеле ў нядзелі,
Ці многа ёй выдзеляць сонца,
зямля.

На яблынях галкі
　　азябла датлелі.
У чорных праталках
　　бяроз аралля.
Базар не чакае —
　　пасёлку не спіцца,
Дзень ціха ступае
　　сцяжынай глухой.
І даставак гнёзды,
　　нібы рукавіцы
Забытыя,

стынуць пад белай страхой.
Пад полазам белым,
з'інелай падковай
Галінкай азяблаю
крохне —
хрусь,
Як яблык, крымянае
і хрупаткос
Слова марознае:
«Беларусь».

* * *

Завеі знясіленай
млявы лёт.
Ахрыплае рэха
прастору не мае.
Застогне ў адчаі
на возеры лёд,
Заные ад холаду
ціша нямая.
Мядзведзямі — борці.
Сняць медазбор.
След палазні
прыцярушана-коўзкі.
Далёкія зоры
слухае бор,
Аглухлы і чуйны,
як Цыялкоўскі.

СЭРЦА

На згон зімы
сасніў я страшны сон
Чужое сэрца
мне перасадзілі.
Нібы ў старой званіцы
новы звон,
Яно гудзе
у першароднай сіле.
Хоць сам сябе
нанова вывучай,
Цяпер жыву
ў трывожным неспакоі
Абраза,
Самазабыццё,
Адчай —
Ці знала сэрца,
што гота такое?
Што берагчы ў ім —
радасць ці тугу,
Ці дум зазімкавых
сухое лісце?
Ці я яму
даверыцца магу,
Параіцца,
як са сваім калісьці?
Ці сэрца,
як жаўрук у вышыні,
Заходзіцца ад шчасця
ў сінім дыме,
Ці, быццам цязень,
б'ецца дзень пры дні,
Закрачанае
скабамі маімі?
Нямы Дакар,
як вастрыё кап'я.
Пытаюся
ў свайго сумлення строга:
Хто дасць адказ,
Ці маю права я
Бясхмарна жыць
за некага другога?
Паволі прывыкаю
да ўсяго,
Да сэрца новага
прывык ужо я.
Ды кожны міг
баюся за яго,
Бо гэта ж сэрца не маё —
чужое.

* * *

У лес прыціхлы
ноч уваходзіць зноў,
Вядзе за сабой
страх паганскі і лесуноў.
Возера на прагаліне
па вачах разане —
Ад зары гарачае,
дагарае на кожнай сасне.
П'яны ад багуну,
ступаю за страхам услед.
Можна на момант забыцца
на свет
Далёкіх планет.
...Бары знікаюць,
уцякаюць вадзянікі.
Бабры ўцалелыя плачуць
ля перасохлай ракі.
У дубоў векавых
адстае ад цела кара.
І поўня на небе стыне
апошняй слязой бабра.
Планета над прорван сусвету
вісіць, як над студняй вядро,
Ад жаху ядзернага
халадзее ядра нутро.
Я запаведнік зрабіў бы,
дзе б жылі вясновыя сны,
Вадзянікі і чэрці,
русалкі і лесуны.
Нашчадкі некалі вернуцца
з самых далёкіх шляхоў,
Чыстыя ад пылу зямнога
і ад зямных грахоў, —
Ім будзе незразумела,
што такое зялёная цішыня,
Адкуль была ў сэрцах прапрадзедаў
наіўная дабрыня?..

НА РАДЗІМЕ ДРУЖБАКА

Нарачы

Узняла брыво зара —
У трывозе возера.

Чайкі жнуць у два сярпы
Чараты густыя.
Крыўду, мурава, сцярпі:
Стома
ў стозе
стыне.

І вязуць зару чаўны
Проста ў двор дзявочы.
З хвалямі заручаны
Вёслы,
Вёсны,
Вочы.

СПАДНІЧКІ

У доўгіх і змрочных сукнях
(Век — свёкар:
«І сам не гам...»)
Панура было і сумна
Вясёлым дзявочым нагам.
Бярозкамі маладымі
Высвечвалі змрок стажкоў
І гаслі ў завейным дыме
На ботах у парабкоў.
Пад хмараю сукні —
сумна.
Ласкавы які мурог!
І век малады галасуе
За эмансіпацыю ног.
Не хоча спыніцца катрынка
Пра той сівы запавет.
Ды ўрэшце зірнулі з хітрынкай
Каленькі
на белы свет.
За модай паспець —
не спазніцца!
Салодкі хлапечы спадман!
Угору ўсплываюць спаднічкі,
Нібы на дасвецці туман.
Не месца тут кіслай міне.
Як сам сабе ні мані,
А ножкі ў спадніччы-міні
Ты паспрабуй

абміні.
Здаецца,
сяджу на міне.
Тралейбус
у космас ляціць.
На адуванчык-міні
Дальбог жа дыхну —
абляціць.
Ну, як абысці стараною —
Няблага на грэшнай зямлі!
Паэты
і астраномы
Ад неба пагляд аднялі...

* * *

Націнне трашчыць, як супоня.
Конь смачна капусту глыдае.
А над Ушачамі
поўня,
Вясёлая, маладая.

Я помню і а кую ж поўню,
Трывожную,
маладую,
Твой здзеклівы голас помню,
Маладзіка шкадую.

А поўня пад звон камарыны
Стаіць над тваёй страхою.
Я мог бы змесці хмурыны
Разам з зорнай трухою.

Муж скажа:
«Што поўня такое?
Нашараваная грыўня...»
Твой муж за цябе спакойны,
Нібыта за сад пасля ліўню.

Маладзічковай падковы
Не варта чакаць для ўдачы —
У хлявах дабрабыт местачковы
І рохкае і кудахча.

Туман над атавай
белы.
Вачэй я не зводжу з поўні —
Калі ўсё ж акенца збегла
З вясновай забытай шпакоўні?

СМЕРЦЬ ІГРУШЫНЫ

Упала з пагорка
галавою на захад,
і асірацела
роднае котлішча —
Верасовачка.
Патухла
майго маленства
зялёнае полымя.

Калі я ў калысцы плакаў,
прынёс яе з лесу бацька
і папрасіў,
каб шумела
мне
ля акна.
Не стала хаты,
бацька дамоў не вярнуўся,
а яна
так і не зацвіла
ні разу.

Вартавала мае гняздо,
стамлёныя выраі
адпачывалі ў яе на плячы.

І толькі зусім нядаўна
наспытаў я першы гарчак
(не быў і ўепамін салодкі).

…Я так хацеў сёння
ўчуць яе шум.
Няма ігрушыны —
упала галавою на захад.
Жыта пажалі:
куды ні зірні —
іржышча,
сарамлівыя пчолкі,
нахрапісты свінакроп,
бяссмертнік (яго бабуля Маланння
звала хораша «цьмян»),
над галінамі некалькі каласкоў
(ледзь дакрануўся — пырснулі слёзы)
і засохлыя гарчакі.

Начлежнікі некалі
разводзілі вогнішча,
і не вытрымала сэрцавіна.

Здымаю шапку
перад патухлым
полымем.
Адзін валун у латоцы
даляжыць да другога
ледавіка.
Калі ён і зазелянее,
дык толькі ад моху.
Бывай, ігрушына,
бывай,
зялёнае полымя…

* * *

Калдычэва.
Цішыня маўчыць адзічэла.
На балючай зямлі
Толькі дрэвы
не звар'яцець змаглі.
Бярозы дзярноўе сцялі:
Уцячы б
ад жудаснай цішыні,
Ды
перапляліся з касцямі
Абвуглелыя карані.
…Зарубцаваўся палец
У даваеннай бярозы,
А памяць
дагэтуль паліць,
Марозам
працінае
Пятля драцяная.
Удавом смуткуе
бабіна лета.
Бярозы…
ці гэта
Шкілеты
зелянеюць лістамі
Апошняй надзеі.

…Хутка касцей не стане,

Дым парадзее…
А можа…
складзены не былі
Жудасныя штабялі:
бярозавае паленне,
шкілеты,
бярозавае паленне,
шкілеты?..
Не памагло
тваё маленне,
Бабіна лета.
Хай над бяссіллем сваім не ўздыхае
Ноч рабінавая.
…Жарка гарэла
бяроза сухая,
аблітая бензінам…

* * *

Хаця ў азёр
не просіці неба просіні,
Ды ў спелым жыце
ўжо відаць здалёк,
Нібыта ў кнізе года,
васілёк
Паміж старонкамі
вясны і восені.

НЯНЕЧКІ

За гарадской прапіскаю
Вы ідзяцё ў нянечкі.
Вас у пад'ездах ціскаюць,
Салдаты просяцца ўаначкі.

Вас на алейках сватаюць,
Кахаюць у сціхлых скверыках.
Смяюцца піжоны цыбатыя
З «произношения скверного».

Дзябёлыя вы, як пранікі.
Цвітуць вашы вочы лубінам.
Вясною, як бульбінкі раннія,
Насы кірпатыя лупяцца.

І песню, што жала, бабіла,
Ішла басаанож за баронамі,
Удовіны ночы бавіла, —
Ціха спяваеце, нібы забаронена...

ПАЛЕСКІЯ ЎРАЖАННІ

Адвячорак
Пускай свабодна лейцы,
Пегаса распражы —
Навошта каля Лельчыц
І лейцы, і гужы?

Ласі далёка трубяць.
Мядзведзь ілбом у борць
Бабах,
і ў рэчку Убарць
Ахаладацца — боўць!

Пахілых дрэў задужжа
Над змрокам быстрака —
Нясе пяску задужа
Старанная рака.

Як нудных кавалераў,
Мяняе берагі.
Відаць, ніхто не верыў
Вірам яе тугі.

Нам цэлы луг паслалі
Гасцінныя дубы,
Хоць гавары з бусламі —
У іх мудрэц любы.

Вячэра пад дубамі.
Без юшкі — не яда.
Заскрэбча дно — дабавяць:
Ёсць рыба, ёсць вада!

Спачатку, на паспытак
(Аж сэрца пах заскроб!)
Ідзе сельгаснапітак,
Што ад усіх хвароб.

Над ціхімі дымамі,
Над Убарцю
Без слоў
Тост першы падымаем
За лельчыцкіх буслоў.
Вясной,

Зімой,
Увосень
Па даўняму шляху
Тут кожны бусел носіць
Над кожную страху
Палешучкоў крыклівых
З высокага гнязда.
Для самых сарамлівых
І двойні не шкада!

Шафёр чытае вырак
Інспектарам ГАІ.
І п'е падпольны лірык
За салаўя ў гаі.

А я — каб у мядзведзя
З ілба сышоў гузак.
Памалу вечар едзе,
Як стомлены вазак.

Пяецца ўсёй бяседзе.
Даўно заход пагас.
Пасецца вольна недзе
Над Убарцю пегас...

Ноч

Так хараша басанож
Ступаць у пясок неастылы!
У сне пасміхаецца ноч —
Прыемнае нешта прысніла.

У сонныя берагі
Вярнуліся хрэсьбіны нават.
Як леташнія стагі,
Спяць коні
у падсохлых канавах.

І гэткі настрой ляпы,
Што хочацца ў смешным парыве
Прысніць вараныя сны
На ўвітай дзядоўнікам грыве:

Таксама убачыць сябе
На ранніх лугах без аброці,
Аб ворыве, аб сяўбе
Забыцца ў начной адзіноце...

Стаілася ціш савой.
Чуваць,
Як ад Лельчыц да Хойнік
Гадзіннік пясочны свой
Паціху варочае конік.

Раніца

Хутка сонца угару налезе,
Як цыган вясёлы па драбінах.
Жмурыцца цыганіста Палессе
Вечарам чаго недарабіла?

І чакаю, зараз запытае:
— А за Гомлем людзі е?
— Драбныя, —
Адкажу.
Імжа, як вір, густая.
І плячо ў старога дуба пыс.

Досвіткам ліло —
Халодна ў рэчцы.
Будзе у бузе драмаць падоўгу —
Просяць уюноў у печцы ўгрэцца,
Гэта ім не надта даспадобы.

Пахне упрэлай купай,
Пахне сенам,
Пахне зрубам малады трасочнік.
— Што яшчэ хмурына натрасе нам?
Ластаўкі за нізкім небам сочаць.

З Убарці яшчэ не брала мыту
На паркаль вясёлка.
Спіцца ветру.
Толькі над бульбоўнікам абмытым
Узышоў сланечнік светла-светла.

ДУБНЯК

Сербам-мужчынам

Упартым,
разлапістым
дубняком
Замчышчы
зарастаюць.
Не развеялі
попел вякоў
Вятры
на шляхах расстайных.
Выбрадзіўся
у жылах сок,
Як старое віно
іскрыстае.
Дубняк
у засуху не засох,
У навальніцу — выстаяў.
Зялёнае полымя лісця,
шугай —
Не згаснеш ты,
не завянеш!
Зеляней
на вясёлай планеце,
гай,
Вясновагалосы
гай славянства!

БАГАТАЯ КАМАРОЎКА

У жонкі
ахвотна камандзіроўку
Бяру я ў нядзелю
на Камароўку.
Вароты склыгочуць.
Ні шуму, ні даўкі.
Яшчэ, заінелыя,
стынуць прылаўкі.
На іх дагараюць
пад стогн галубіны
І кропу прадвесне,
і прыпар рабіны.
Агонь языкаты у бочках жалезных.
Люблю, Камароўка,
тваю незалежнасць!
Тут з даўніх часоў
аддаецца даніна
Законна» павагі
рукам селяніна.
...Таргуюцца з дзядзькам,
гуркі паспытаўшы,
Манументальныя капітаншы.
Паважная дама,
На ўсмешкі скупая,
уважліва бульбіну калупае.
У чарзе неспакойнай
становіцца першай,
Забыла, што зніла сябе

міністэршай.
І лысыя двое,
былымі чынамі,
Стаяць за лабатымі качанамі.
На качарыжцы
дзяўчына так лоўка
Цану вызначае
хімічным алоўкам,
Нібы ў працвярэзніку
нумар па пятцы.
Чарга падыходзіць —
няма чаго пяцца.
Кавун пападоймішча —
хлопаюць хлопцы,
Ну, як пасля ванны маломy
па попцы.
Старая мяняе
рубля каляжанцы.
Тавар свой расхвальваць
азербайджанцы.
Гранаты ляжаць сцежалела,
барвяна,
Нібы кашпукі,
што грашыма напханы.
На Усходзе
нялёгкая праца ў мужчыны —
Не разагнеш над прылаўкамі спіны.
Успыхвае шалік
у негра на шыі
Агнём,
што на дрэве не датушылі.
...З Малдовай
іскрыстая дружба старая!
І я ў мітуслівым натоўпе
ныраю.
З дарогі знаёмай
нікуды не збочыш.
Густое, заспанае
цэдзіцца з бочак
Бычынай крывёю
віно маладое.
Хвала
вінаграднаму сырадою!
Манеты выслізгваюць
хітрай лускою,
Кішэнь стала лёгкай,
а шклянка — цяжкою.
Каторая шклянка,
ніхто не пазнае,
Не выдасць ні бочка,
ні восень пазная.
Нясмачная бульба —
куплю ў магазіне.
Чаго баклажан
нос паказвае сіні?
Прапала кароўка —
навошта вяроўка?
Нашто мне авоська,
скажы, Камароўка?
...Праспект павузеў,

ды адбыта радоўка,
На сёння
закончана камандзіроўка!

ПАЎДНЁВАЯ ГРАНІЦА

Лакатар кажаніцца.
Сцяжына ажыніцца.
Раніца
Прынцыповая, як дружынніца.

Пальмы калматаногія —
Вярблюджымі карапанамі.
Праяўляюцца горы строгія,
Як плёнкі канфіскаваныя.

З ракі патыхае прэлінаю.
Аб слуп дзяржаўны
чужак параніцца.
Паласаты слуп
ці руку прастрэленую
Хмурынкай бінтуе
пагранічніку раніца

ДЗЕД МАРОЗ

За пальмамі,
як за пáлямі,
Бушуе морскі прастор.
Бакеншчык-месяц запальвае
Агні палахлівых зор.
За морам,
за душнымі поймамі
Наддзвінская плача зіма.
Тут ліўні ідуць запоямі,
Ад сонца ратунку няма.
Тут гусі гергечуць вечарам,
У пеўняў грэбні гарацъ.
На картах нідзе не абвешчаны,
Маўчыць гарадок у гарах.
Упраўся з «казламі»,
з «МАЗамі»,
Дарога — не слáны дыван.
За ўраглівы статак адказвае
Прыветлівы капітан.

Забудзе ажно часінаю,
Калі ён прыбыў сюды.
Субтропікі...
неба сіняе...
Рамантыку важ на нуды!

Наведай кропку далёкую,
Надзейнасць шляхоў забяспеч.
Над кропкай віхура галёкае,
І кропка —
не матчына печ.
Заваламі і абваламі
Сустрэне любая гара.
Рамантыка небывалая.
А дно не шкадуй пяра!

Прымаюць сузор'і кірпатыя,
Як даўняга друга свайго.
Вялікія зоры надаюць —
Мінаюць нагоны яго.

Праходзяць гады прымакамі,
І сорак сустрэў у гарах.
Жаніцца
ўсё няма калі,
Дый позна жаніцца — страх.

Каму буханка акрайцамі,
А іншаму мякіш у рот.
Калі адпачынак здараецца,
Дык толькі
пад Новы год.

Ды служба —
справа вядомая,
Тут не закапыліш нос.
І капітана дома ўсе

Вясёла завуць:
Дзед Мароз.

Пакуль пераменіцца, зменіцца
Нялёгкі армейскі лёс,
Пляменнікам і пляменніцам
Расказвае
Дзед Мароз
Пра пальмы, пра цёплае возера,
Пра вечназялёны лес,
Аб тым, як другі раз восенню
Цвіце ў кастрычніку бэз,..

І так капітан забаіцца,
Аж выступіць пот на лбе —
І пад канец падабаецца
Расказ свой
самому сабе.

Зірне на снег на асінніку,
Паверыць зноў, як тады:
Субтропікі...
неба сіняе...
Рамантыку важ на пуды!

* * *

Неба спахмурнелае крамсаюць
Дваццаць шэсць
ахвярных бліскавіц.
Дваццаць шэсць
бакінскіх камісараў
Навальніца
хоча блаславіць.
Не ад нафты
учарнела мора —
Ноч жалобы,
змрочная жуда.
Ніца нахілілася
ад гора
Беларусі русая вярба,.,

КАСПІЙ ПАСЛЯ ШТОРМУ

Другія суткі
гудзе ў вушах
Гул рэактыўны шторму.
Выбіць бы
небасхілу вушак
І вырвацца
на прастору!
Цяпер дарэмна,
маўчы ці крычы,
Не загаворыць з табою.
На бераг,
На бераг
калоды, карчы —
Моташна з нерапою...

Ды раптам развідніць
замжэлы змрок,
Спатнелы
і таўстагубы,

Як негр,
што з паўднёвых штатаў уцёк,
Усмешкаю белазубай.
Характару не пераломіць свайго
Няўцішны,
да бунту ахвочы.
Пад вечар толькі
зноў у яго
Па-славянску
сінеюцца вочы.
Коціць бурлак
Валоў валуны.
Да рання не можа праспацца.
Ракавак звон,
халодны, шкляны,
Цэдзіць праз мокрыя пальцы.

* * *

Незалежна, смуглянка, ступаеш
(У вяснушках,
        як зорная ноч).
Напрароч мне,
        не будзь скупая,
Самых зорных начэй напрароч.
Хочаш —
        вогнепаклоннікам стану,
Пакланяцца пачну агню, —
Будзе ён
        на дарогах расстайных
Папяліць маю цішыню.

Хай ад зайздрасці вецер вые!
Найсвятым у продкаў тваіх
Быў агонь
        і ў часы сівыя,
Ды не той,
        што адзін на дваіх.
Сёння ўбачыў цябе
        ці ўчора?
Да бяды тут,
        як да вады.
Ад Баку адступае мора —
Не замыць бы твае сляды.

Каспій,
        па-еўрапейску галантны,
Адступаецца перад табой.
Углядаешся —
        з іншых галактык,
Можа яхту прыспешыць прыбой.
Прэч гані
        недавер з пагардай.
Хай звініць тваіх слоў ручэй.
Ціхай ласкаю і спагадай
Засвяці байніцы вачэй.

Паламай непрыязні стрэлы.
Мала толку ў журбе-варажбе,—
Ты мяне такога сустрэла.
Хіба гэтага мала табе?

Неспакой мяне не пакіне.
Пакланяцца хачу агню.
Самаўпэўненым,
        як бакінец,
Сёння быць хачу
        ўпершыню!..

* * *

Можа й добра,
          што сівер злы
Восень чулую дакарае,
Што далёка зімуюць буслы,
Аж, напрыклад,
          у Ленкаралі.
Недзе млее ў бярозы рука —
Да вясны буслянку трымае.
Да дняпроўскага старыка
Пуцявіна ляжыць
          не прамая.
Толькі гаспадарам, відаць,
Ёсць спагада ў буслiным каране.
Для чаго
          Ленкарань пакідаць?
Душная зіма ў Ленкарані.
Ля свайго кружыся гнязда.
Што там думаць
          пра край далёкі!
Тут усё —
          і вада, і яда,
І ў адгор'ях блукае клёкат.
Я шкадую
спакойных буслоў —
Не адчуць ім крыламі сваімі
Небяспекі вяртання дамоў.
Іх не ўзніме
Туга на Радзіме.

СУБТРАПІЧНАЯ РАНІЦА

Хоць з любой гарой
          туман жані!
Мутная,
          бяжыць рака Калдобня.
Прашчурам пастой у цішыні
І адчуй —
          свет сустракае добра.
Хай шумяць высока трыснягі.
Ліўні йшлі —
          спаўзае бераг стромкі.
Ліўні шчодрыя,
          нібы багі
(Хмарам незнаёма слова
          «стронцый»).
Ластаўка ля самае вады.
Б'ецца рыба
          слізкая, цяжкая
(Тол глухі,
          з капрону невады —
Гэта ўсё яшчэ яе чакае).
Студзіць ногі ранішняя твань.
Расхінай трыснёг заспаны,
млявы, —
І сустрэнеш сонца шчодры твар
(Потым і на ім заўважаць плямы).
Лесуном далёкім
          ходзіць грэх.

А зямля зялёна-маладая.
(Піар зямны,
як грэцкі той арэх,
Скальпаваць ніхто шчэ не жадае).
Вырай скінуў мокрае пяро.
Як Адам,
чакаю, перазяблы,
Ну, калі ўсявышні мне рабро
Выламіць?
Калі ж даспее яблык?..

КАРАГАЧЫ

Жылі спакойна,
ціха,
Так ціха,
хоць заплач,
Карга-карагачыха
І карагач-каргач.

А карагачаняты
На высмяглай зямлі
Сваім былі заняты —
Шумелі, як маглі.

Іду да старажыла,
Кажу:
— Салам, стары!..
Аж голаў закружыла,
Як рыпне:
— Паўтары!

— Табе стаяць тут —
кара,
Ці ты такі багач,
Ну, адкажы мне, кара,
Шаноўны карагач?

Калі стаяць тут —
кара,
Дык звязвай хатулі.

Багаты
і не скнара —
Ад сонца затулі...

Старая, як купчыха,
Старога ў бок штурхель.
Круці,
карагачыха,
Бо карагач — круцель.

Нашто штурхаць пад бокі,
Хітрыць,
карагачы?
Вы ў спёкі,
абібокі,

Усе паслугачы.
Ну што ён
разумее
У халадку атаў,
У студзеньскай
завеі?
І я зарагатаў...

У скронях закіпела,
Нядуж, аднак іду ж.
Сланечнік
пераспелы,
Як сапсаваны душ.

Да дрыжыкаў
картава
Рыпяць карагачы:
— Завея і атава...
Цяпер
па-рра-га-чы!..

* * *

Наказала гай малады
І не хочаш мне адгукацца.
Як па першапутку сляды,
Па паляне лісты акацый.
Па паляне ходзяць лісты,
Па паляне ступае трывога.
Мы ўтраіх —
          восень,
          я і ты.
Пачакае да заўтра дарога!

Неспакойны заход ачах.
Не ад вечара стала золка.
Зазвінелі у тваіх вачах
Цені дрэў і нясмелая зорка.

Ці не блізкія ўчуў халады,
Што пачаў маладзік заікацца.
І дрыжаць над намі сляды
Ацалелых лістоў акацый.

Хай за Донам шумяць лясы.
Дзелім мы свой жаданы сорам.
...Пахлі вечарам валасы
І падміргвалі грудзі зорам...

* * *

Алесю Шлегу

Сярдзітыя,
          стамлёныя
Рыпяць рэсоры.
Дрыжаць гуркі салёныя
У халадку расолу.

Дзень рана прачынаецца.
Туман канае.
Бы ў песні, адчыняецца
Растоўская піўная,

Заспанымі азёрамі
Дымяцца куфлі.
Задоншчына азорана,
І бакены патухлі.

Шафёры пахнуць воблаю,
Глядзяць на піва,
Лісток і пены воблака
Аддзьмухваюць цярпліва.

Сталы ўсе над навесамі
(Страха з пластмасы).
Тут бальшыні нявесела,
Панура точаці. лясы.

І куфлі сустракаюцца,
Храпуць, як крыгі.
Кампанія стракатая —
Студэнты і ярыгі.

— Светило Жоре с Лёхою
На двух червонец...
— Ты отвинтился легкою..
Манеты глуха звоняць.

Што сціхла калабродзіца?
Ды проста без прычыны
Рагоча —
Аж заходзіцца,
Ідзе сабе дзяўчына.

Ці стрыманасць прыелася,
Ці вестка з дому,
Ці сум і непрыемнасці
На дне у Дона?..

З разлагаю з купечаю
Тугу растоўк
Растоў,
Не быў скупечаю —
Размах любіў Растоў.

Лятуць лісты
            лістоўкамі,
Ён разглядае:

Раз тоўстая — растоўская,
Рагоча — маладая.

Асенняй мяккай вулкаю
(Не так, каб надта)
Дзяўчынка з кількай, з булкаю
Ідзе да інтэрната.

Маўчаць усе, як змоўшчыкі,
Як адвінцісты.
Хлапец з рублямі змоклымі,
Што здолеў адвінціцца.

Маўчаць,
            зачараваныя, —
Пара пазная,
Шафёры не праспаныя,
Растоўская піўная.

Забыліся рабочыя,
Што йсці павінны...
І гораду рагочацца
Так,
            проста без прычыны!

СТАРАЯ ЛАТВІЯ

На выстаўцы мастака
Зэберыньша

Адчынены дзверы ў адрыне.
Вячэрняя ціш прыдрамала.
На прызбе сядзяць старыя.
Заходзіць сонца памалу.

Прыціхлі вязы ў пашане
Зялёнаю талакою.
Кот, растаўсцелы птушатнік,
Ступае па частаколу.

Галовы задралі. свінні:
Чакаюць, а ці пяройдзе?
Пасвіцца прыцемак сіні
На недаспелым гародзе.

За дзень жываты угрэлі
У цёплых барознах дыні.
...Высока ўзляцелі арэлі —
Са смехам лятуць маладыя.
Унізе І вяз караністы,

І прызбы смалістая тоўшча.
А певень, як захад агністы,
Удумліва курыцу топча...

* * *

Як мужа выбірае
Францiха-салаўiха?
Спакойна сядзе з краю
І назірае ціха.

Шчымліва-сумнавата
На веснавой паляне.
На кавалераў-хватаў
Ні разу і не гляне.

Як распускаюць крылы!
А кожны ўзнёслы, шчыры.
Не пашкадуеш сілы
У рыцарскім турніры!

А то ў трывожнай сіні
Загнуць кален трынаццаць,
Ды так, што на галіне
Нялёгка утрымацца.

У росах перамокшы,
Гарласты,
На світанні
Шчаслівы пераможца
Жаданым другам стане.

Знікаюць двое дзесьці.

Усім — туга ды лепет.
А як інакш?
Іх дзеці
Спяваць павінны лепей

ГІТАРА

Любе Грынчык

I

Эстрадная рэспубліка
Усіх бярэ ў палон.
Для сексуальнай публікі
Рыдае саксафон.
А няўжо гітара —
Музычная тара,
І гі-
тару — вон?..

II

Патомнай цыганцы
Не прывыкаць на свеце цягацца,
Варажыць,
тугу варушыць
І — нічога не вырашыць.

Спрадвеку з ёй поўня не спала.
Ёй маліліся чорныя ліўні —
юначыя грывы.
Пальцы лічылі
медныя шпалы
Чорнай чыгункі грыфа.
Над ані зоры на шпалы роўныя,
Звінеў нябесны дах, —
Закаханыя пальцы
сіваваронкамі

Дрыжэлі на правадах.

III

Чырвоны гальштук павязаны
Гітары,
як піянерцы.
Шэпт чую над вязамі
Па інерцыі...
Шэпт абарваўся ў міг рыўка —
Нервы пацягнула рука
З гітары сем яе
І з мяне — усе мае.
. . . .
Чарка прытанцоўвае,
Каб застолле заваражыць.
Гітара —
цыганка мясцовая,
Па-тутэйшаму пачала варажыць
— Піце, людзі, гарэліцу,
А вы, гусі, воду.
Тай ляцеце, шэры гусі,
Аж да майго роду...
Не варажба —
харашба!
Вольны голуб —
голас
Ляціць за Шчару,
Яго даганяе гітара...
Я не зводжу вачэй,
раячы:
— Адпачы!
Дзе там!
— Дзед сеў на печы, на пячы,
Бабка на прыпечку, не вячэраючы,
Ашуканка-цыганка
паціхеньку ходзіць,
Памагае дзеду
бабку ўлагодзіць:
— Што ж ты сядзіш, шчабятушачка,
Чаму ж не вячэраеш, мая душачка?

IV

Эстрадная рэспубліка,
Моцны твой палон.
Ды плёнку рве разгублена
Маг маг-
нітафон.
Плёнку,
Як стужку ў цырку, каўтае —
Запісвае
гітару...

* * *

Рэчка з возера уцякае,
А на возеры стогне лёд.
Завіруха сляды шукае,
Не знаходзіць каторы год.

З завірухі выходзяць коні
(Глуха стукаюць капыты).
Нахіляюцца над ракою,
Анямелай ад глухаты.

Раздзімаюць цёплыя храпы,
Не даюць застаяцца льду, —
Быццам ім захацелася раптам
Пастудзіць густую ваду.

І таго не ведаюць самі,
Што прыйшлі яны да ракі,
Каб напомніць
    пра лёгкія сані,
Пра кажух,
    пра званцы-шаргункі.

* * *

У звечарэлай цішыні
Наверыць снегу хрупаткому,
Глядзець на сонныя агні —
І не зайздросціць анікому.

Згадаць, нібы далёкі сон,
Слупоў здранцвелых перагуды,
Пагляд спагадлівых акон —
І не спяшацца анікуды.

Забыць згрызню турбот пустых,
Успомніць,
Што табе за трыццаць,
І шкадаваць,
Што гэты міг
Не зможа болей паўтарыцца.

* * *

Хай скруха самотных дзён
Нікому не будзе вядома,
Хай будзе чужына, як сон:
Прачнуўся —
        і зноўку дома...

ЛІНІЯ ПЕРАМЕНЫ ДАТ

Генадзю Кляўко

Датыростані,
        даты спаткання —
Кожны шануе свае.
На некім да скону
        канае каня,
Гнёзды над рэчкай ягонай
        уе.
Сама прыходзіць
        лінія перамены дат,
Прыносіць і забірае шмат.
Дню кожнаму новаму
        рады мы,
Зелянеем імі,
        як лісцем клёны.
. . . .
Пранозліва мчаўся
        тралейбус зімы,
Небам настылым зашклёны.
Здрыгануўся аднойчы.
        Зрабілася цёмна
Лакцём на
        -ціснула Вясна ў акно,
Шыбіна закрактала ажно.

Разбегліся па трэшчынах прамяні.
Хопіць цішыні!
Мінск прымярае плашч зялёны,

Здзівіўся з раптоўнай вясны —
не моргне,
Пенсіянеры вядуць сіфоны
У скураных намордніках.
А дзеці знайшлі забаву —
Адстаўніку на злосць,
шалапуты,
Заводзяць сабаку,
Як матацыкл сапсуты...
Птушкам вяртацца з выраю,
А мне —
збірацца ў дарогу.
Учыняю малітву шчырую
Папутнаму ветру —
вандроўніцкаму богу...

*

Акіян — мой добры сусед,
З ім у згодзе
Я жыву на Далёкім Усходзе,
Туманом набіваю кісет.
Падыміць задуменныя сопкі
Любяць са мной такі —
З «осэлэдцамі» хмар
высокія
Запарожскія казакі.
Сняць салёныя сны,
дымяць-туманяць,
Над краем яны
адны атаманяць.

Нават стаў акіян
запарожцам адчайным
Як звонкае «о»,
гальку ў роце качае:
Даруйце,
чубатыя казакі,
Падганяюць радкоў касякі —
Рвуць адступленняў імжу
Т блакітам сюжэта прасоўваюцца.
Таму раскажу
пра сонца.

...Вачэй
не расплюшчыўшы добра,
яно
Хутчэй
нырае на дно заліва,
Адно
назад ірванецца раптам —
Краб там
Клюшняй крануў казытліва.
Цяпер бы пафыркаць з кітамі —
Пара не тая,
Няма калі,—
Угору штурхаць пачалі
Хвалі юнае сонца,
А потым сопкі
З пляча на плячо,
З пляча на плячо,
як дзяўчо.

Уднела...
Вецер з нябеснага строну
Змёў смугі кузлаччо.
Пакуль там
          какетка-Еўропа
Паверне да сонца плячо.
...Калі спаць яшчэ не кладася ты
У краі, дзе возеру моляцца чараты,
Я папрашу крутаплечыя хвалі,
Каб сонца не падганялі,
Пагодзяцца сопкі са мной таксама,
          паспі, мама...
А рупіць падняцца рана, да дня,
Звярнуся да акіяна,
Добры сусед — радня,
Каб дочкі ягоныя — хвалі
Сонца жвавей па клячах уздымалі.
Памогуць чубатыя казакі,
Яны не так! я ужо лайдакі,
Дарэчы.
Я сам над сонца падстаўляю плечы:
Ідзі прамяніста
          на Ушаччыну прама.
Добрай раніцы, мама...

*

Да моху прамоклі скалы —
Пагода не ў іхняй уладзе.
Горад завуць ласкава,
Як добрага друга —
          Уладзік.
Дзяўчаты, каб не спазніцца,
Бягуць па звонкаму ліўню,
І пераходзяць спаднічкі
Дазволеную ватэрлінію.
Каленцы да слёз рагочуць,
З-над пятак — вясёлыя іскры.
Рукой засланяю вочы.
Гэта малайкі ці ікры?
Каханку чакай цярпліва,
А не —
          дык на развітанне
Ручкай махне гулліва:
— Гудкі надавай у тумане!..
Старога графіка строга
Трымаюцца хітрыя хвалі.
Вядзе дарога да Рога,
Які залатым празвалі...
Раз'ясніцца, як і замглела.
Зноў будзе з нагодай у ладзе.
Распараны, разамлелы,
Жмурыцца сонцу
          Уладзік...

*

Ліўню праменнаму рад.
Можа забудуся на старое.
Лінія перамены дат,
Перамены настрою.
Стогне ноч штармавая,

Такая
Вулкан,
як шампанскае, адкаркуе.
Ноч штармавая з мяне змывае
Дробных клопатаў каракумы.
Раба нептуновага —
краба
З размаху —
на востры я камяні.
Мора, яго памяні...
Клюшнямі водзіць злюцела
З незямной тугой,
Нібыта тралейбус
зляцелай
дугой...
...Я смакаваў каньяк
За сяброўскай размоваю,
Л самалёт наш цягнуў бензін,
як
Кактэйль праз саломку гумовую.
У сібірскім аэрапорце.
Побач недзе драмалі Саяны.
Механікі хадзілі па борце —
Марсіяне.
Ноч стомай марыла.
Узляцелі:
авія-Марыя
На талерцы лятаючай
Разносіла каву —
Без каньяку нецікава!

Праз тры дасвецці пералятаў,
У чацвёртай раніцы,
меў надзею
Пройдзе на мне халадок агаў,
А там — туман парадзее.

...Мы ў корак пасады
штопарамі ўвінчаны,
Мы ў гарадах так намагнічаны,
Што не верым компаснай стрэлцы,
Каб з небяспекаю не сустрэцца.
Ад магнітнага поля
Бегатні,
штурхатні,
сумятні
Хоць уцякай на полюс
Да цішыні;
Ступай у тайзе на ігліцы,
Каб зазямліцца.
Да дрыжыкаў надакучыла
Сябе адчуваць маладою бульбай,
Якую пад мерны графінны булькат
Крытыкі шчодра акучваюць.
Глядзець, як у класіка,
адпаведна пасадзе лабастага
(Цяжкая ты шапка пастыра!),
На галаве,
Што ў тумане пасяджэнняў свяцілам
плыве,
Знікаюць апошнія

цёмныя плямкі
юначых кучараў,—
надакучыла, надакучыла!
Надакучылі
Маладыя пафаснікі траскучыя!
Прыйдзі, цішыня!
Надакучыла
Быць прыёмнікам, які штодня
Настройваюць на гучнасць.
У гады ўраджайныя,
недародныя
Просяцца ўпарта ў народный
Рапсоды ўзнагародныя
Шыракаплечай кучкаю.
Глядзець на іх надакучыла!

*

Сіні струменіцца далягляд.
Ветразі вецер адносіць.
Лінія перамены дат,
Перамены адносін
Да родных мясцін,
Да аглухлых хацін,
Да бароў,
Да сумоты, самоты,
Да сяброў,
Да сябе самога.
...Навальніца шалела,
я помню.
Мы недзе над раніцу
На востраве
ў моры Японскім
Ішлі разбудзіць у пасёлку
крамніцу,—
Адзін прадукт спатрэбіўся надта,
Не разлічылі загадзя.
І гаварыў мне тралмайстра кудлаты:
— У вас ў Еўропе,
на Захадзе...
Я ўсміхнуўся ў замжэлую рань.
Неяк нязвычна — Пухавічы, Барань
І мой райцэнтр,
сп'янелы ад крону,
Уяўляюць сабою
Захад, Еўропу.
— Ведай а дно —трывай,
Трал трымай.
Я забыўся, як звоніць трамвай,
Працягвау хлопец размову.
І мне зазвінелі
трамваі зімовыя.
Яны, нібыта
Лясы першабытныя,
Пахнуць зверам пушным
розным самым
У паляванні шанцуе дамам!

*

Ашалелыя вочы шафера.
Перавалу дзевяты вал

Захлыне —
peraлічыш не скора
Кожны выступ кашчавых скал.
Цішыні аглушальны выбух.
Пазірае
сахаты алень.
Пажадаць нам удачы выбег
Твой анёлак,
Сіхотэ-Алінь.
Забіраўся пажар высока,
І дажджы не змаглі зберагчы.
На хрыбтах у паджарых сопак
Абвугленыя кедрачы.
Слухай, верасень,
гэта ж не сопкі —
Недасмаленыя вепрукі
Ажылі і ўцякаюць таропка
Ад агню ў хмызнякі да ракі.
Адагрэліся скалы,
глядзі ты,
Выступае на скронях руда.
Асаковай атавай сярдзіта
У шафера расце барада.
Сон чакае нас у даліне.
З неба надаем.
Сонца цячэ
У сівога Сіхотэ-Аліня,
Як сляза,
па нябрытай шчацэ...

*

Мора ўначы ветразі паласкала —
Скалы
у белай пене.
Божа ласкавы,
галосяць пеўні!
Спыняюся —
уразіў ранішні кліч.
Так некалі, пэўна,
стаяў крывіч
На цёплых яшчэ
звяртлных слядах.
Яму ваколле было незразумелай кнігаю.
Для сябе нечакана
ён па складах
Выгукнуў раптам:
— Кні-гаў-ка!..
Ад дзіва дзіда
Выпала з рук.
Глянуў у неба скрытна
І радасна ўскрыкнуў:
— Жаўрук!..

Глушыць нязвыклая цішыня,
Нібы не прайшло і паўдня
З дня заснавання свету.
Дзяцел друкуе сваю газету.

...А тэлетайп, як акрабат,

На нервах часу скача,
А тэлетайп,
  як тэлепат,
Усё наперад скажа.
Час неспакойна
  пахне жалезам.
І, як далёкая Гана,
З мужам змагаецца
  за незалежнасць
Палеская цётка Ганна...
А тут, на зялёнай настольніцы,
Мітынгуе гарластае птаства.
Упала вейка ў лістоўніцы,
Што падумала, рыжая,
  запытаўся.
Не адказала.
Звіні сабе кронай тугой,
Не знайся з тугой,
А ты, тайга,
  будзь тайгой.
Звацць стануць пяшчотна
«Зялёны друг»
Нагнуць дуг,
Наламаюць дроў.
Спакойней, пакуль без сяброў.
А твая парадзела чупрына,
Бор беларускі зеленакрылы.
Хоць да тайгі цябе сватай
  у прымы,
Каб лысіну трохі прыкрыла,
Калі не да прымоўклай
  прыморскай,
Дык да болей блізкай
  сібірскай.

*

Падперазаўшы пяньковымі путамі
Лапленыя армякі,
З закутаў усіх
  першапуткамі
Ішлі Ермакі
Сібір пакарыць,
На лапці тайгу абкарыць.
Апранахі скідалі з плячэй,
Каб замест прозвішча
Крыжык паставіць лягчэй
Над просьбай.
Помніць крумкач стары,
Як збівалі снег серабрыеты
З ялін сялянскія бунтары
І гордыя дзекабрысты.
Кайданамі,
  як вочы ка́та, халоднымі
Студзілі прасторы калоднікі.
Хоць у любым
  з расійскіх паветаў
Дзічыны было да адвалу,
Ліцэнзіі на адстрэл паэтаў
Установа адна выдавала,
Смерцю шлях

кожнага паэта пах.
Адпетыя завейным выццём,
На цесную сувязі» з жыццём
Ішлі яны па этапах.
Калі гутарыў з Енісеем я,
Сібір на мяне глядзела
вачыма Ясенінаў,
Якіх чакалі
поле ды маці,
Недапетая песня
горкай сіратой,
Раніца,
дзе бярозы дымяцца,
Як няцэдяіаны сырадой.
Славілася Сібір
ледзянымі гутамі.
Не пуставалі рэчак вагоны.
Падалі людзі —
дрэвы магутныя,
Быў новы перыяд
каменнавугольны.
І пад гурбамі крутабокімі
У лютую завіруху
Адкладваўся
пластамі глыбокімі
Антрацыт бунтоўнага духу.
Не прыхільнік я
розных меккаў,
Змалку ў іх слаба кумекаў.
Мекку адну наведаць спяшаўся —
Далёкую шахту,
Каб з пашанай
Зняць шапку.
Бо ў ёй быў здабыты
Першы пласт антрацыту
глыбінны,
Што сёння круціць эпохі турбіны.
Імя гэтай шахты
Гайдаюць зялёныя іпаты.
Яно
злілося ў агню
З шорргатам снежным,
шчымлівым сумам.
З таежным
шумам.
Як паветра марознае,
выдыхаю:
— Шушанскае!..

*

Чайкі чакаюць снядання на рэях.
Неба забыла сваю сінізну.
Да гулкага хрусту
трамвайных рэек
Уладзівасток пацягнуўся ад сну.
Бухта ўначы правярала рацыі.
З хваль марскія вузлы вязала.
Хемінгуэя бачыў я раніцай
Каля марскога вакзала.
Голагаловы, сівабароды,

У сінім фабзайцаўскім шынялі,
Памаладзелы ад ахалоды.
Відаць, сустракаў караблі.
Ён, як горад, ахрып
ад начной нематы.
На заінелае ржышча чупрыны
Селі спачыць
два пажоўклых лісты.
Дзядоўе ў рукаў упілося капрызна.
Туман адстаяўся ў бухтах вачэй.
Морам прыціхлым
пахмелле пагойдвае.
Па горадзе ходзіць Хемінгуэй
Вераснёвай пагодаю.
... Бывайце, Уладзік
і добры Хэм,
Калі мы спаткаемся зноў, невядома.
Для разважанняў даволі тэм.
Птушкі ў вырай,
а я — дадому.

Любоў да зямлі бацькоў
я расстанню выверыў,
Яна ў грудзі планеты
стукае магмай з вякоў.
Прайшоў я шляхамі
трывожных выраяў
Сваіх землякоў.
Вырай суровы —
край зямлі.
Сонца яго мінала.
Ды, праўда,
Любоў да Радзімы
выгнаннікі ў сэрцы няслі,
Як манах той
у посаху шаўкапрада.
Хацелася думаць,
што ўсё гэта сон
І варта толькі прачнуцца —
Бароў беларускіх заные звон,
Сівымі матулямі ніцыя вербы схінуцца.

*

Над жураўліным клінам
дажджыць задуменна зарапад.
Палі апусцелыя
восень гартае.
Лінія перамены дат,
Час вяртання.
Можа ўзяць мне
замест амулета
Чарацінку з вядомай ракі.
Пераспелае бабіна лета
Адпяваюць манахі-гракі.
Што спяшаешся,
ліст апалы,—
Анікуды табе не ўцячы.
У тайзе знелюдзелыя шпалы
Пачынаюць частушку ўначы:
— І ты шпала,

І я шпала,
І ты спала,
І я спала,
Наляцеў цягнік,
Разбудзіў і — знік...

*

Рэху крэкчацца, стогнецца.
Чарнатропы снягаюць.
Дагараюць лістоўніцы
Залатымі стагамі.

Пад нябёсамі сінімі,
Па далінах блукалі.
Ды нарэшце знясілена
Леглі горы быкамі.

Сіварок харахорыцца,
А ў быкоў за бакамі
І зацішна і хораша
Зімаваць Забайкаллю.

Грай, Байкале, вясёлаю
Іскаркай акіяна
На пярсцёнку вясёлкавым
Сто дзевятага мерыдыяна!

*

На дні настрояў
на восем
У пагоды —
хітрай кумы.
З зімы спускаемся ў восень
І зноў —
у абдымкі зімы.

Мільгнула — і няма —
Схмурнелых хмар чародка,
На станцыі Зіма
Салодкая чаромха.

Смакуй хоць дзень
за так,
Прыгоршчы —
на пятак.
Зазыўныя смяшынкі:
— Падходзь!
Бяры смялей!
Якой жа чарамшынкі
Чаромха саладзей?

Адна, як на бяду:
— Не стой ды не міргай.
Астанься,
завяду
У чарамховы гай,
А пападзеш у гай —
Гнуць голле намагай!..

Напэўна, нездарма

Мне да сустрэчы хуткай
На станцыі Зіма
Сібір махала хусткай...

*

Дзякуй за лаўкі, дальні.
Грукачы ад веткі да веткі.
Хілюся,
як да спавядальні,
Да «Аўтадаведкі».
Міліцыянер у гуморы,
Пазірае хітра —
Ходзіць з гумовым
Скіпетрам.

Вакзал
на натуры фарсісты.
Разявак абрывае крута.
Наперабой
цыганы-таксісты
Хваляці» свае маршруты:
— Не шкадуй рубля —
Мігам да Капыля!
— Да Старых Дарог
На цешчын пірог!
З-пад ног, пацаны!
Бабка, хапай вандзэлак,
Да Ліды за паўцаны —
Сёння панядзелак!..

Колькі ні слухаў я —
ні адзін
Не хваліць
маіх Ушач.
Скачы ў аўтобусе
восем гадзін,
Нібы па полі футбольны мяч.
А мяне зачакалася
рэчка Задобрыца —
І перад ёю трэба задобрыцца,
Прайсці па сунічнаму
Задаброццю,
Там звоніць туман
крынічнай аброццю.
Быковаму Рову гукну:
— Здароў!
— Здароўі — у адказ зарыкае Роў.
Дома
цікаўнымі дзецьмі вясковымі
Насы да шыбін прыклеяць лісты.
І на прыезджага
абавязкова
Будуць дзівіцца
да цемнаты...

*

Не забыць мне да скону
таежнага рання аскому,
Пацалунак салёны,
мора

прыглушаны спеў.
І дарогі шкада,
быццам друга,
          якому
Галоўнага самага
сказаць не паспеў...
Калі не я перамераў шмат
Вёрст,
          значыць,
іншаму шлях пралёг,
Лінія перамены дат.
Чаканне сустрэч,
дарог...

БЛАКАДА

Светлай памяці бацькі майго
Івана Рыгоравіча

ЗАМЕСТ УСТУПУ
Бяссонніца

Гэта позна ці рана!
Ад крыжавіны аконкай рамы
Адплыў маладзік
Членам Таварыства
Чырвонага Крыжа й Паўмесяца,
Якога
За няўплату членскіх узносаў
Выгналі.
Месіцца па нябесным выгане.

У тэлефоннай кабіне
На пупавіне
          шнура
Трубка вісіць, як эмбрыён.
Якраз пара
Пазваніць у лясны раён.
А куды! Хоць у туман!
Дык гэта ж
          тэлефон-аўтамат.
Вега так пазірае,
Хоць з Месяцам заручы.

Планета —

какетка старая —
Круціць арбіт абручы,
Каб саграэцца.
У халадзільніка
Абрываецца сэрца.

Рабіна світае
Чырвоным грабянём,
Чакаю —
закукарэкае...
Наіўнасць святая,
Што за недарэка я!
Гэта неба маленства
Занялося агнём...

Доўга ў схоўнях сэрца
блукала
І скаланула спакою дол
Слова
глухое, як тол,—
БЛАКАДА.
Ад цішы —
ад злой каргі —
Я ўцёк,
мітусню пакінуў.
Усплываюць ад каменя успамінаў
З прадоння памяці
тры кругі.
Тры кругі
блакады суровай,
Падпаленыя крывавай зарою.

... Цягнік гадоў
у тунель забыцця.
Як трус у пашчу ўдава, ныраe.
Жалезку ўзарваць
паспець бы хацця.

Выбух!
Пахне зямля сырая.
Ды вока
ралля
не радуе —
Зямля
ўзарана снарадамі.
Прыйшла не з праскамі
вясна-красна.
Распалілася даясна
Нізкага неба скляпенне.
Першы круг захлынае —

Блакада цярпення

...Стогнуць калёсы,
Бежанцы сумныя.
Лес
да заўчасных
грымот прывык.
Рушылі ўсе,
Быццам новы

сунецца
Ледавік.
Панура
карова брыдзе
пры возе.
Крумкае хрыплы к рук.
Ціхай хвілінай
Б'ецца ў трывозе
Сэрца блакіту —
жаўрук.
Адзін кірунак —
усе за «жалезку».
Калёсы з раненым!
на узлеску.

Як надламаныя каласы
Асыпаюцца
раненых
галасы:
— Мы ў лёху смерці,
Над намі прама
Жахлівым небам зашклёная
«Рама».
Крыжы над намі,
Яшчэ жывымі.
Смерць
Ведае кожнага з нас па імю.
Над намі
бомбы адгаласілі.
Мы ў кожнай кулі
смерці прасілі.
Ды смерць марудзіць.
Мы ўстаць не ў сіле.
Нам болей не хлусіць
Нават зязюля.
Таварышы!
Просім апошнюю кулю,
Крыжастага неба
бачыць не можам.
Не пакідайце нас
кулям варожым...
На лузе
стажар'е выбухаў стыне.
Чарнеюць пад неба
стагі густыя.
Іржуць ашалела
здзічэлыя коні —
Не скублі гэткіх стагоў
ніколі.
Ды ціхнуць крыкі
ў імжы вечаровай.
Як некалі дома,
мычаць каровы.
Пякучыя раны
халодзіць кужаль.
Па гнёздах разбураных
кнігаўкі тужаць.
...Галінка расу за каўнер страсе.
Кажух туману акрыў лугавіны.
Як поўнач прыспіць трывогу.

Усе
Пайсці на прарыў павінны.
...Сурова
палец ляжыць на курку.
Маўчыць цішыня
у цяжкім неспакоі,
Нібыта
заціснутая ў кулаку
«Лімонка»
з вырванаю чакою.
Прайсці «жалезку»!
Прарвацца на захад!
...Жалезка» сустрэла
Жалезам,
Жакам.
Дарма!
Не прысела
поўнач трывогу —
Вар'яцкую песню
ціша запела.
На зябкім поплаве
неба начнога
Цвітуць ранеты
кветкамі з пекла.
Расталі ў момант
змроку сумёты.
Кажух туману
з лугавін спаўзае.
Плачуць па дзецях
нямецкія кулямёты
Буйнакаліберными слязамі.
...Разведчыку развярнула жывот.
Пісталет да скроні:
— Не трэба, мама...
Не плач...
Выходзь з заклятых балот.
— Сынок...
і мяне таксама....
На міг змаўчалі абое,
Але
Куля ў абойме.
Куля ў ствале...
...Назад падаліся
Жакеткі,
Клумкі,
Дзе хто —
невядома.
Жудасна...
Тлумна...
...Патухлымі ад пакут
вачыма
Балюча
ў неба глядзіць жанчына.
А ля яе
Казлянятка бляе,
Аж заходзіцца —
І не адыходзіцца.
...На свежым пяньку
хлапчук малы
Сплакаўся —

ўсхліпвае ледзьве.
Мурзаты ад дыму
і ад смалы.
Шапка на вочы лезе.
У зайцавай шапцы,
Як зайчаня.
А маці
не йдзе і не чуе.
Ціха.
Яе не стала
яшчэ да дня.
За сына
не хоча прызнаць зайчыха.
...Лес плакаў,
Стагнаў,
Галасіў да рання.
Як ідал паганскі,
ашчодран дарамі.
А тут яшчэ
Салавей стараецца —
У чорным алешніку
цёхкае.
За хмару
Схавала раніца
Вока, крывёю зацёклае.

...Да вёскі лясной
Дацягнула знямога.
Ўратаваў ад імжакі хлявок.
Каб скрыпнулі дзверы.
Нікога жывога.
Вяскоўцы ў лодкі —
і на астравок.
Вяртаецца вырай,
Кружыць тужліва,
Нязвыклай
палохаецца глухаты.
Зубам: скрыгочуць
жорны без мліва.
Спакойна сабе
памаўзуюць каты.
Што гэта
ўзяліся сарокі чаркаць?
Ці пастухі згубілі цялят!
Бліпчастыя бляхі.
Крыжы.
Аўчаркі.
Астылае рулі
тупы пагляд.
Шнуром бікфордавым
schnell зашыпела
І ўдарыла раптам
рэзкае weg!
Страшна глядзяць
на дзень белы
Цяжкіх не узняць павек.
Злятае,
падстрэлены,
Ліст зялёны.
Строчаць

Па астраўку.
Бярэзай ссечанаю
Калона
Шуміць прыглушана па бальшаку.
Над азярынамі затуманенымі
матчыных вачэй
Малыя кігікаюць жаласна:
— Піць!..
Шнуром бікфордавым
schnell сіпіць.
Дарога ўзляцела б хутчэй!

...На падлозе салома злежыцца,
Прапахне голадам, тыфусам
Бяздомным бежанцам
Блакада
ў патыліцу дыхае.
Нішчымніца —
злая дзядзіна,
З ёй ніяк не згаворышся.
Усё памяняна,
прададзена.
На руках
толькі дзеці хворыя,
Іх усмешкі вайна адпрэчыла.
Яны на скарынку
чэрствую
Глядзяць
вачыма старэчымі.
Сасмягла рачулку чэрпаюць.
За спіной —
каміны абсмыленыя,
Беспрытульнасць —
уперадзе.
Над галавой—
груганы асмяленыя,
Ды ўсё яшчэ
ў нешта верыцца.
Бяда не чакае,
прыспешвае.
Прапячэ пясочак
сляза скупая.
Маіх восем гадоў —
Галодныя бежанцы
і дагэтуль
У сны мае
Адступаюць.
...Зноў вёска над возерам —
Качаны.
Прыпынак, відаць, часовы.
Пілоткамі згубленымі —
Чаўны.
Чые галовы
аплакваюць совы!
Магільнік у самой вёсцы.
Штодня
Маўкліва нехта
яму капае.
Труну не збіваюць.
Не трэба каня.

Жвір сыпле з далоні
Палата тупая.
Матуля ўтрапёная
сыну малому
Крыж на магілку
вяжа з саломы,
...Даедзены ўсе прыпасы.
Маліннік.
Крушня старая.
Хлапчук,
як мядзведзік ласы,
Маліну з куста абірае.
І голад забудзецца ўлетку —
Спакойна малінка паспела.
Ратуйся, малы! —
ўнепрыкметку
Змяя падпаўзці паспела.
Нашто ты ўрадзіла,
маліна,
Салодкая,
сакаўная!..
Матуля бога маліла,
Лячыла як знала —
Канае...
А заўтра ж
усіх павінны
Пагнаць з гэтай вёскі
рана.
Пакінуць хворага сына.
Не браць з сабой
загадана.
Канае мурзаты мядзведзік,
Вясёлыя вочы тухнуць.
Паспела матуля ледзьве —
Знайшла старую шаптуху.
На сэрцы холад зімовы
Старая
Шэпча
Замовы:
— Госпадзі, памілуй, баславі, госпадзі.
На моры на Кіяні, на быстрым буяні
стаіць ліпавы куст; пад тым кустом
ляжыць бел камень, у белым камні
чорна руна, у чорнай руне змяя —
Шкарлупея, сястра Палагея, цётухна Аўхім'я.
А ты, змяя Шкарлупея, систра Пелагея,
цётухна Аўхім'я, змірай сваіх змей,
а то буду прасіць Міхайла-архангела,—
ён цябе громам заб'ець, маланнёю
спаліць, буйным ветрам попел разнясець.
Узнімі сваіх змей сіпучых, лятучых,
паўзучых, земляных, вадзякых, навозных,
дзярновых, крышачных, бярновых,
падкалодных,
карчавых, падмежных, падкаменных,
запечных,
качарэжных.
Госпадзі, памілуй, баславі, госпадзі.
Заснуў
мядзведзік мурзаты.

Не спяць чарадзейныя словы.
Наведала хату свята —
Устаў раніцой здаровы.
«Стала Купалка бедаваць:
— А дзе ж мне ночку начаваць!..»
Невясёлае ты, Купалле.
Адкуль жа словы упалі,
Як слёзы на прысак гарачы!
Чую,
Як мама
песню плача;
— Ноч сягоння кароткая самая,
Ветах мыецца
ў ціхай вадзе.
Як каса,
Як раса,
краса мая,
Пасячэцца і ападзе.
Неба ясніцца
небу горача —
Не купальскія гэта агні.
Пахне жудасцю,
пахне горыччу.
Вецер,
Чорныя хмары
згані!
Я — Купалінька,
Я — самотная.
Крывянее чорны туман.
Мне нядзеляй не быць,
Быць суботаю.
Я — Купалінька,
Дзе ты,
Іван!
А ласкага ж сышліся некалі
Рукі нашыя
і вянкі.
І, здавапася,
добрымі рэкамі
Плыць купальскім вянкам
Праз вякі.
Рукі я заламаю
калінаю.
Дзень, як ветах,
на сход ідзе,
Векаваць мне
ўдавой Купінаю.
Гора з кім падзялю
і дзе?
Не зарою
неба падпалена,
У купальскіх красках дзірван.
Я гукаю цябе,
Я — Купалінька.
Хоць падай мне голас,
Іван...
...На горле
спалоханага астраўка
Сціскаюцца пальцы аблавы.
Да поўні

не дастае рука —
Ракетам падвеснай плавае.
Сядзі,
Захлынайся
ў іржавай вадзе
Ад твані,
што звер калматы.
Глядзі,
Як аўчарка па следу вядзе
Ашчэраныя аўтаматы.
Халодна
змяя слізгане па шчацэ.
Але
Не выпусціць джала.
Халодная кропля
за шыю сцячэ.
Лось гляне,
Як госць нехаджалы.
Патронаў мала —
Чаргой у адказ
Шанцуе зрэдчас
агрызацца.
Астаўся
недатыкальны запас —
Густая капуста зайцава.
Пад вывернутым карчем —
Карчма.
Карчмаркаю —
смерць кашчавая.
На баравіне —
Рады няма —
Раптоўна запахла шчаўем.
Што гэта была за трава,
Каго запытаць!
Журавоў на імшарыне!
Кругам ішла галава.
Маўчала гадзіна шарая.

...Вёска
Каля
Валовай гары.
Валы тут даўно не рыкалі.
Ніводнай хаты —
хочаш бяры
Ды жар заграбай
Сваімі рукамі...
Лес зрэдку падміргвае,
Што ні кажы.
Забылі на момант
«жалезку».
Рошчына
Падышла ў дзяжы —
Дзяжа ацалела на ўзлеску.
Хутка прышчыліся праснакі:
З пажарышча
толькі патэльня,
І зноў наўпрасткі,
І зноў нацянькі.
Начы — і той
не даверышся вельмі.

Хоць ты з лазы напляці лапцей,
Каб з чортам лазатым палаяцца.
На нервах іграюць,
Хоць звар'яцей,
Апрыклыя «балалайкі»[1].
Цецерукі такуюць
да хрыпаты.
Ды выбухнула
Ціша ранняя.
Кашулю спатнелую —
на бінты.
Медсястру параніла.
Каб не закрычаць.
Траву жуе
Каторую раніцу — нашча).
Ды радасцю ўспыхваюць
вочы яе:
— Самалёты!
Нарэшце,
нашы!..
Травы маладой перацяты жмут
Ляжыць у канаве...
— Брат мой лётчык...
Ён, мабыць, тут,—
Балюча гаворыць.
Канае...
...З-пад шапкі кудзеліцца чуб.
За бараною ідзе хлапчук.

[1] Шасціствольныя нямецкія мінамёты.

Баранує патроху,
Баранує дарогу.
Заоддаль глядзяць зірката
Нямецкія аўтаматы.
Ступае буланы міма, міма.
Жвіру трывожны хруст...
Выбухне зараз
партызанская міна
Вырасце чорны куст...
Памалу хлапчук ідзе
На бядзе...

...Болей не да забаў —
Сумны абоз склыгоча.
У бяздомных сабак
Прыйшлося пазычыць вочы.
Скончыліся забавы,
Засталіся паслугачы.
Позна!
Цяпер зубам!
Скрыгачы Ці не скрыгачы.
Баяліся партызан
І баравога азону.
Трэба вяртацца назад,
У партызанскую зону.
Паны афіцэры
З сабой не ўзялі каханак.
Як адчыніць
забытыя дзверы,
Ступіць на бацькоўскі ганак!

Болей за маркі
Нічога не купіш.
А тут яшчэ чуюцца сваркі
З балотных купін:
— Кур-рва!
кур-рва!
— Сама тта-ккая!
сама тта-ккая!
Лес, дымам пракурамы,
Рэхам ахрыплым
ім патакае.

...Ці куля, ці дзяцел!
Стукнула туша.
У лесе стаіць
духата цяжкая.
У лесе яшчэ
засталіся трупы.
Мама бацьку шукае,
Дзе ён ляжыць»
не абмыты, забыты!
Прыкрыць бы хоць косці
сырой зямлёю.
Казалі, ля возера,
тут, нібыта
Упаў,
падкошаны куляй злою.
Дзе ён схаваны,
скажыце, паляны!
Маўчаць паляны,
маўчаць трывожна.
Прылеглі навек адпачыць партызаны.
І на Івана
падобны кожны.
Не адгукнуцца ўжо болей самі.
На тым —
паддзёўка зусім не такая.
А гэты — з чорнымі валасамі.
Мама бацьку шукае.
Юнак парудзеў
(птушкі не закранулі),
А ногі ў вадзе да калень —
набрынялі.
Хто скажа, дзе ён,
яго матулі!
З дарогі ногі —
абмыйце, хвалі!
Кляне балота
і моліць бога.
Аддай хоць косці,
сквапная багна.
Раней не выносіла паху любога,
А тут —
паветра глытае прагна.
Нюхае,
паветра патыхае смуродам,
Глядзіць,
дзе сцежка глухая якая.
У лесе ўчадзелым
нялёгкі одум.

Мама бацьку шукае...
...Вядома,
што ў бежанкі
Ні хлеба,
Ні мешанкі.
Нібы ў той бабылкі-бабулькі,
Якой надакучыла жыць,
Ані цыбулінкі,
Ані ў што ўкрышыць,
Двары вашы,
ўдовы,
Мінае лёс.
Загон арэцца
ў крывавыя барозны.
Сын дзесяцігадовы
Мохам аброс,
Як пянёк бярозавы.
Сягоння зноў рана
Запяяла Улляна.
Запяяла Улляна —
Значыць, кепскія весці:
Сыну хочацца есці.
А пад снегам спяць паплавы.
І далёка —
да крапівы.
Некалі голад —
нішчымніцы хрэснік —
Жартаваў
на Белай Русі:
«Пяі песні,
Хоць трэсні,
Толькі есці не прасі...»
Ноччу плавае поўня.
Як сыр.
Не дастаць. Улляне яе.
Каб не чулі,
як плача сын,
Каб самой не заплакаць —
Пяе...
...Трымайся,
рабро,
Хоць не соладка.
Гаварыць —
серабро,
Маўчаць —
золата.
Нязнай ляжыць,
А Знайка далёка бяжыць.
Потым будуць
шукаць герояў
Чырвоныя следапыты,
Герояў,
Што за Радзіму стаялі гарою:
«Ніштo не забыта,
Ніхто не забыты!»
Потым узыдуць
грозныя танкі
На гранітныя п'едэсталы,
Знясуць і прапішуць астанкі
У брацкіх магілах стала.

Потым героі
увойдуць у казкі
І ў прамовы
ўрачыстых мітынгаў,
(Салдаты бетонныя
здымуць бетонныя каскІ
Над курганамі.
слязьмі абмытымі.
Потым будуць
Ракеты,
салюты,
авацыі.
А покуль анкеты
Пытаюцца люта:
«Ці быў
у акупацыі!»
Горш, чым ад выбухаў,
ад нематы
Аглухнеш,
Крыкам здасца мычанне.
Мае нораў круты

Блакада маўчання

Туга рэчкамі падпеpазаны
Курганы —
безыменны« ўзвышшы.
Тут маўчаць партызаны,
Што з блакады выйшлі.
Па варонках—
па свежых ранах
Гнала іх смерць,
смерць не драмала,
Іх, знясіленых,
Зацкаваных,
Толькі вера трымана.
Пагубляліся ўзводы,
роты.
Хто куды
Разбрыліся барамі.
Не спускаліся самалёты,
Іх за лінію фронту не бралі.
Пераправы,
цяжкія прарывы
Загацілі хлопцы сабою.
Палыну пасівелыя грывы
І цяпер
Вецер гладзіць з болем.
...Даўно стаў ветахам
Месяц мядовы.
Ды ён, і мядовы,
не быў салодкі.
У складчыну
горную п'юць
удовы.
Пеўні галовы
Кладуць на калодкі.
Вясну забрал:
блакада,
балоты.

Удовы
І ў дзень завейны пацелі.
Хапала спякоты.
Хапала слоты,
І толькі пяшчота
мінала пасцелі.
І верылі:
Прыйдзе чаканы,
адзіны.
Блакада-зайздросніца
не адпускала.
Халодная коўдра,
Падушкі-ільдзіны.
Усмешка плыла ў забыццё ласкава.
Маток цыбулі —
ну, чым не каралі!
Бывала,
І брыгадзірам гадзілі.
За трох касілі.
За двух аралі.
За плугам і ў плузе
сваё адхадзілі.
Бабіна пета
Прабудзе нядоўга.
П'юць,
як радоўку сваю адбываюць.
Старых бабылёў
ахмялелыя
ўдовы
Раўніва
Адна у адной адбіваюць,

...Сасна,
падсочаная перуном,
Спрадвеку казалі людзі,
Не можа стаць бервяном —
Гусці ў навальніцу будзе.
Дзе знойдзеш саску
Хоць адну
У партызанскім краі
такую,
Што выстаяла вайну.
Легла звонка ў сцяну
І навальніцу не ўчуе.
Ад грому аглухлі бары,
Падсочкалі сосны
снарады.
Тупіліся
Склюды і тапары
Па папялішчах
пасля блакады.
Антэнам
Маланкі ўсе напавер
Даўно аддалі,
Каб з тропу не збіцца.
Ды ў кожнай хаце
Яшчэ і цяпер
Трывожна
у навальніцу.
Калі над Ушачай

лятуць журавы
І поўня спакойна барвее,
Запахне трывогаю
Мох баравы,
Жывіцай
заплачуць бярвенні.

...Па вясноваму цаліку
Партызанскай сцежкай патайнай
Сёння я прыйшоў
К Паліку
З невясёлым сваім пытаннем:
— Ты,
крывёю паліты
Палік,
Смуткам кожнае сэрца поўніш,
Хоць гадам сваім
Страціў лік,
Можа
бацьку майго прыпомніш!

Не адказвае мне
Палік.
Недзе плача самотны кулік,
Як душа,
Што збавення просіць.
Засмучоная,
змоўкла просіць...

На Палік
Адступалі яны —
Бацькавы дружбакі прыгадалі.
Пах трывожны
адталай сасны.
Да цішы
прывыкаеш гадамі.
Успаміны не варушы.
Захлынае
вясны бязмежжа.
Завіхаюцца мурашы —
Вавілонскую
ўзводзяць вежу,
Раскашуецца мурава,
Быццам раіць
На ўсё забыцца.
Ды сумуе
зямлянка-ўдава
У сваёи парудзелай світіцы.
І ляціць баравое ку-ку
Па зялёнаму Паліку.
— А мой Іваначка,
набудзілася я цябе.
А цяпер
Цябе дуб караніць,—
Над магілаю
Б'ецца матка...

Адыходжу.
Мне ў сэрца звініць
Імя спаленай вёскі —

Звінятка...

...Зноў вяшчае прыёмнік,
Што і як за марамі,
А ў бальніцы раённай
Партызан памірае.

Быў на сцюжах, на слотах,
Толькі не на Каўказе.
Ён прымаў у балогах
Зледзянелыя гразі.

Мае нават даведку
З подпісам камандзіра,
Што хадзіў у разведку,
Быў адважны і шчыры.

Быў крыху на вышынях
У раённых маштабах —
Пахадзіў у старшынях,
Брыгадзірах, прарабах.

Еў і спаў як папала
і не думаў пра гэта.
Самагонкі хапала.
Не хапала
    асветы.
У гадах, а завочна
Людзі вучацца дзесьці,
Думаў — позна,
    навошта.
Хай стараюцца дзеці.

    І медаль юбілейны
Атрымаў да бальніцы.
Ранак белы, завейны.
Толькі голас сініцы.

Як тады,
    у блакаду,
У балоце заклятым
Кулямётныя звады...
Ён з пустым аўтаматам...).

Як тады, у блакаду,
Сіні голас сініцы.
Сэрца...
І нішто не дасць рады;
Гэтаява
Ці сніцца!
Калі ўсё йдзе да ладу,
Ліха блізка пасецца.
Зноў сціскае блакада —

Блакада сэрца

Узышлі палыны тугі —
Ты сваё узарвала ляда.
Замыкаюцца тры кругі.
Што ты хочаш яшчэ,

Блакада!
Патрабуеш яшчэ
чаго!

У глухмені балотных кладак
Ты забрала бацьку майго.
Ты забрала мой смех,
Блакада.
Хай на звод
Пойдзе люты род.
За матуль,
што жыццю
не рады,

За калек.
За удоў.
За сірот
Праклінаю цябе,
Блакада!

Што ты ходзіш!
Шукаеш аброць
Ад каня,
што вазіў снарады!

Хоць
У сны мае не прыходзь,
Я прашу цябе!
Чуеш,
Блакада!...

ЗМЕСТ

** Першага снегу
Заінелая Ушаччына
** Завеі знясіленай
Сэрца
** У лес прыціхлы
На радзіме дружбака
Спаднічкі
** Націнне трашчыць, як супоня
Смерць ігрушыны
* * Калдычэва
** Хаця ў азёр
Нянечкі
Палескія ўражанні
Дубняк
Багатая Камароўка
Паўднёвая граніца
Дзед Мароз
** Неба спахмурнелае крамсаюць
Каспій пасля шторму
** Незалежна, смуглянка, ступаеш
** Можа й добра
Субтрапічная раніца
Карагачы
** Паказала гай малады
** Сярдзітыя, стамлёныя
Старая Латвія
** Як мужа выбірае
Гітара
** Рэчка з возера уцякае...
** У звечарэлай цішыні...
** Хай скруха самотных дзён..
Лінія перамены дат (паэма)
Блакада (паэма)

Барадулін Р.

Лінія перамены дат. Новая кніга лірыкі. Мінск, «Беларусь», 1969.
128 с, 5000 экз. 50 к.

Новая кніга вершаў і іхаэм Рыгора Барадуліна — вынік плённай творчай працы паэта апошніх двухтрох год, яго паездак на роднай Беларусі, на берагі Ціхага акіяна, у Запаляр'е, Прыбалтику 1 іншыя краі Радзімы. Гэта — шчыры і прачулы расказ аб усім убачаным і перажытым, аб марах і пачуцця нашага сучасніка.